

ליקוט הלכות

בענין נקיון הבית לפסח

ממרן ראש הישיבה הגאון רבי חיים פנחס שיינברג (שליט"א) זצ"ל

מלוקט על ידי תלמידיו בישיבת 'תורה אור' בירושלים (החומר עבר עריכה לשונית)

הקדמה

בימים עברו, אנשים עשירים ובעלי יכולת אשר גרו בבתי גדולים, החזיקו ברשותם משרתים שהיו עושים את כל אשר הטילו עליהם, בעוד שהעניים שלא יכלו להרשות לעצמם משרתים התגוררו בבתי קטנים בעלי חדר או שנים.

מובן מאליו, שההכנות לפסח בבית העשיר על אף שהיו מרובות, מכל מקום לא הוטלו על עקרת הבית כי אם על המשרתים, בו בזמן שהעני אשר נדרש לעשות הכל בכוחות עצמו, לא עמדו לרשותו כי אם חדר או שנים ובהם מספר מצומצם של רהיטים, מינימום כלי מטבח, ומעט בגדים.

זאת ועוד, בימים ההם, כפי מציאות החיים דאז, אכן מלאכת הנקיון היתה קשה, השלחנות היו עשויים עץ גלמי ולא היו מצופים בפורמייקה, עובדה שדרשה גירוד וקירצוף ולעיתים אף שיוף, בכדי להבטיח שאף פיסת חמץ לא תוותר בינות לסדקים, כמו כן, ריצפת העץ או העפר, דרשה אף היא קירצוף ונקיון יסודי מאותן סיבות.

בימינו, נדמה שנתפסנו במלכודת, הבית המודרני הממוצע, גדול לאין ערוך מבעבר, ובו רהיטים, כלים, ובגדים למכביר, כל בית ממוצע כיום משתווה אל בתי האמידים דאז ויותר.. עם זאת לא עומדים לרשות עקרות הבית שלנו צוות משרתים שיעשו את כל העבודה, וכך נופלת כל המעמסה על כתפי עקרת הבית בלבד, ולא זו בלבד, אלא שהיא מרגישה עדיין חובה לנקות ולקרצף כבימים עברו, למרות השינוי הגדול בנתונים, הרהיטים כיום חלקים – מצופים בלכה או פורמייקה וכדומה – והרצפה מצופה באריחי אבן או קרמיקה, כך שעבודת הגירוד והקרצוף המתוארת לעיל הפכה ללא הכרחית.

כתוצאה מכך, מפלס הלחץ והמתח המלווה את עבודות הפסח, טיפס לדרגות בלתי הכרחיות ומיותרות (בלשון עדינה), עקרת הבית דהיום הפכה לפקעת עצבים עד שפעמים רבות איננה מסוגלת להנות משמחת יום טוב של פסח, ואף מתקשה להשתתף במצוות ובחייבים הכרוכים בליל הסדר.

מסקנה

חובה! על כל המשפחה להנות מחג הפסח כמו שאר ימים טובים, חוב זה כולל גם את האשה!! עליה לצפות ולייחל לבוא החג בשמחה ובטוב לבב, ולא יעלה על הדעת שעקרת הבית תרתע מחג הפסח כאילו היה יום הדין או תשעה באב..

על כל אשה מוטל להיות 'נינוחה' ו'עירנית'.. בליל הסדר כדי שתוכל לקיים את כל החיובים המוטלים גם עליה הן מדאורייתא והן מדרבנן כשאר כל בני המשפחה. ברור ומובן מאליו שבעת ביצוע החובות ההלכתיות של 'ערב פסח' צריכה עקרת הבית לקחת בחשבון את החובות המוטלות עליה בחג הפסח עצמו!! עבודת הנקיון בערב הפסח נחוצה אך ורק לשם המנעות מאיסורי תורה או דרבנן של המצאות חמץ בפסח, אמנם כפי שנראה להלן עבודה זו אינה צריכה להיות בהגזמה יתירה.

הערה חשובה!

אין כוונת לקט הלכות זה לבטל מנהגים שנהגו בהם ישראל קדושים מקדמת דנא, ואשר הועברו במסורת מדור לדור, לא באנו אלא להצביע על אותם הנהגות שלקחו הנשים על עצמן, אשר אינן המשך למסורת ולמנהגים מדורות עברו.

לדוגמא: אם אדם אינו מוכר את החמץ שברשותו, ברור ומובן שהוא 'חייב' לבדוק את כל בגדיו וכליו, ולרחוץ ולהסיר את כל החמץ שנשאר דבוק בהם, או לחלופין לפוסלו מלהיות ראוי למאכל, כפי תקנת חכמינו ז"ל שחייבו בדיקת חמץ וביעורו.

אמנם, אם החמץ נמכר כדת וכדין וכמנהג ישראל כיום, אם כן קרצוף הסירים והמחבתות ושאר כלי החמץ שאין משתמשים בהם בפסח והרי הם עומדים להתאחסן בארונות סגורים במשך כל ימי הפסח הפך למיותר ובלתי הכרחי, ומי שתוצה להתעקש ולהחמיר בכל זאת בעבודת קירצוף ונקיון כלי החמץ, עליה לקחת בחשבון כי אפשר שחומר זה אתי לידי קולא, ולפעמים אפשר שימשך ממנה ביטול מצוות היום וחייבי דאורייתא או דרבנן שנשים מחויבות בהם בפסח בדיוק כמו האנשים, ובפרט המצוות דליל הסדר.

יעלה על הדעת שתוספות מיותרות אלה ימנעו ממנה לקיים את חוביה בפסח עצמו ובמיוחד בליל הסדר.

בכלל, נשים רבות אוהבות לעשות 'נקיון' יותר מהמינימום ההכרחי המחוייב על פי דין, באופן שהם מערבות גם 'נקיון אביב' בתוך עבודות הפסח המתחייבות על פי ההלכה, לא

הערה כללית

חובה לנקות את כל הרכוש ולבדוק שאין בו חמץ, למעט במקרים הבאים:

ד', החובה הכללית לחפש ולבער 'פירורים', איננה קיימת אם כמות הפירורים פחותה מכזית והם מטונפים דיים כדי למנוע מאדם לאכול אותם. (סימן תמ"ד משנה ברורה ס"ק ל"ג, ושערי תשובה ס"ק י"ב).

ה', חומר הניקוי שנשתמש בו, הינו כל סוג חומר שמטנף את הפירורים ובני אדם נמנעים מלאוכלו מחמת כן.

א', מקום שבמשך כל השנה לא הכניסו בו חמץ, אין המקום ההוא צריך נקיון ובדיקת חמץ. (מחבר סימן תל"ג סעיף ג', ומשנה ברורה ס"ק י"ז).

ב', כלי שלא ישתמשו בו בפסח, ומוכרים את החמץ שבו, אינו צריך נקיון ובדיקת חמץ.

ג', פירורי חמץ שנעשו בלתי ראויים לאכילה, אינם נחשבים חמץ כיון שאינם ראויים לאכילת כלב. (מחבר סימן תמ"ב סעיף ב').

ישומים פרקטיים

להמצא שם, יש נוהגים לכסות את המדפים, (כדאי להשאיר חורים לאוורור).

ד', **ארונות בדים** - במידה ויש אפשרות סבירה להמצאות חמץ בארון, יש לבדוקו היטב גם מחשש פירורים הראויים לאכילה, בנוסף לחתיכות חמץ גדולות שיש בהם כזית, (הערות כלליות אותיות ג' – ה'). במידה והסבירות לכך שנכנס חמץ במקומות הללו נמוכה, יש להוועץ במורה הוראה באלו מקרים יש צורך, ובאלו מקרים אין צורך בבדיקת המקומות הללו, (הערות כלליות אות א').

ה', **הכשרת כיורים** - יש לנקות היטב את הכיורים, אחר כך לשפוך מים רותחים מהקומקום לתוכם ועל צדיהם, ויש נוהגים מלבד זאת לשפוך מים חמים מעורבים באוקונומיקה לתוך הכיור ובמורד חור הניקוז. המנהג כיום שמלבד זאת מצפים את הכיור בניר אלומיניום וכיצא, או שמכניסים כיור פלסטיק מיוחד לפסח בתוך הכיור, ואם הדבר לא קשה רצוי לנהוג כך.

א', **ריצפה** - בזמננו אין רצפת עפר (אדמה) בעלת סדקים עמוקים, אי לכך, די לטאטא ולנקות בחומר ניקוי את רצפת הבית המחופה באריחים, כמו כן אין צורך לבדוק את הסדקים הקטנים, אכן יש להקפיד שחומר הניקוי יחדור לתוכם (ראה לעיל הערות כלליות ד' וה').

ב', **ארונות מטבח** - (אם לא ישתמשו בארון בפסח ראה לעיל בהערות כלליות אותיות ב' וג'), במידה והארון נצרך לשימוש בפסח, יש לפנות ולהוציא מתוכו את כל האוכל, אחר כך יש לרחוץ את הארון במטלית ספוגה בחומר ניקוי, ולוודא שהחומר מוחדר לכל הסדקים שבו ומגיע לכל הפירורים העלולים להמצא שם, נוהגים לצפות את הארונות בניר עטיפה. (הערות כלליות אות ב').

ג', **מקרר** - יש לפנות ולהוציא מתוכו את האוכל, אחר כך יש לרוחצו במטלית ספוגה בחומר ניקוי, ולוודא שהחומר מוחדר לכל הפינות והסדקים שבו, ומגיע לכל הפירורים העלולים

בידיעבד להכשירם באותו תהליך של הכשרת התנור עצמו, [ובתנאי שעברו לכל הפחות עשרים וארבע שעות מאז שהשתמשו בהם לאחרונה!! (משנה ברורה סימן תנ"ה סק"ב)] במקרים אלה יש לנהוג משנה זהירות ולהקפיד הקפדה יתרה על נקייון החמץ הדבוק מתחת לשפת הכלים ובמקומות דומים (כפלים פינות זוויות וכיוצא בזה) משום שהם מקומות קשים ביותר לניקוי.

י"ג, רשתות התנור - גם רשתות התנור של חמץ אין להשתמש בהם בפסח, ובמידה וזה הכרחי, ניתן בידיעבד להכשירם באותו תהליך של הכשרת התנור בעצמו.

י"ד, סירים, מנחתות, צלחות, וסכו"ם - כל כלי נקי מחמץ בעין שאין משתמשים בו בפסח, יש להצניעו במקום סגור או שמור ולסמנם באופן שיזכרו שלא להשתמש בהם בפסח, אם יש בו חשש חמץ ממש, צריך למכור את החמץ שבכלי במכירת חמץ, במידה ואין מוכרים אותם במכירת חמץ, יש לרוצחם או להשרותם במים עם חומר ניקוי אין צורך לקרצף. **הערה חשובה!!** בכל הנוגע להגעלתם והכשרתם לפסח יש להוועץ תחילה במורה הוראה מוסמך.

ט"ו, מיקסר, ומעבד מזון - בכל הנוגע להכשרתם לפסח יש להוועץ תחילה במורה הוראה מוסמך, אם אין משתמשים בהם בפסח דינם כשאר כל הכלים הנ"ל באות י"ד.

ט"ז, מגבות כלים - המנהג לייחד מגבות מיוחדות לכלי הפסח, ומכל מקום, אם אין אפשרות לקנות מגבות מיוחדות לפסח עבור הכלים, אפשר להשתמש במגבות של כל השנה ובלבד שנתכבסו היטב במכונת כביסה ובחומרי כביסה ולא נשאר בהם שאריות אוכל דבוק.

י"ז, מפות שולחן של פסח - מפות השולחן המיוחדות לפסח מותר להגן במגהץ שמשתמשים בו כל השנה.

י"ח, בגדים, שמיכות וכדומה - אם נתכבסו היטב באבקת כביסה אין צורך לבדוקם (ראה לעיל הערות כלליות הערה ד'), אכן אם לא נתכבסו, צריך לנקותם ולבדוקם היטב על ידי הברשה או נייעור, אם ישנם מקומות בבגד שיש חשש שלא יצאו מהם פירורי החמץ על ידי הברשה או נייעור, יש להרטיב מקומות אלה במטלית ספוגה בחומרי ניקוי (ראה הערות כלליות ב', ג'), כמו כן אפשר למכור את החמץ שבבגדים שהשתמשו בהם בחמץ ולא עברו תהליך של כביסה, ואז אין צורך לבדוקם בבדיקת חמץ, [בגדים אלה יש לייחד להם מקום בארון מיוחד שמוכרים את החמץ שבו במכירת חמץ, ולא להשאירם יחד עם הבגדים שמשתמש בהם בפסח – כנ"ל באות י"ד בענין סירים].

י', שלחן אוכל (משטח עליון) - יש לרחוץ אותו היטב במים וחומרי ניקוי, נוהגים לכסותו אחר כך ולא להשתמש עליו ממש.

ז', משטחי שיש - אם השתמשו בהם עם חמץ חם, צריך לנקות היטב עם חומר ניקוי, ואחר כך יש לערות עליהם מים רותחים או לכסותם לגמרי באופן ששום דבר כשר לפסח לא יגע בהם, ויש הנוהגים לעשות את שתי הפעולות.

ח', בריזם - די להם בנקיון עם חומרי ניקוי ללא תהליך הכשרה נוסף.

ט', כיריים (המשטח העליון של הגז ללא החצובות) - יש לרחוץ את המשטח מכל צדדיו בחומר ניקוי, אחר כך אם רוצים אפשר גם להוסיף כיסוי בניר אלומיניום.

י', החצובות - יש לרוחצן היטב בחומרי ניקוי, ואחר כך להכשירן על ידי הדלקת כל המבערים בלהבה הגדולה ביותר למשך עשר דקות, רצוי לכסות את האש בבלעך בשעת הדלקת כל המבערים באופן זה יעבור החום לכל המשטח העליון ותגבר מידת החום בחצובות.

י"א, תנור אפיה -

אם אין משתמשים בו בפסח - יש לוודא שאין בו חמץ גמור הראוי לאכילה, אחר כך לסגור את הדלת ולהדביק בניר דבק, אם יש חשש שנשארו פירורי חמץ יש למוכרם במכירת חמץ. **אם ברצונכם להשתמש בתנור בפסח** - עליכם להכשירו כדלהלן.

אופן הכשרת תנור אפיה - שלב ראשון: יש לרחוץ את התנור היטב (מכל צדדיו) במטלית ספוגה בחומר ניקוי מכל פירורי חמץ הראויים לאכילה, אם עדיין יש חשש שנשארו בו חתיכות או פירורי חמץ שלא ניתן להגיע אליהם, יש להשתמש בחומר מנקה תנורים ניתז, (לאחר הנקיון בחומר מנקה תנורים אין צורך בנקיון נוסף).

שלב שני: יש לחמם את פנים התנור על ידי הפעלת התנור בדרגת החום הגבוהה ביותר למשך שעה, (יש לברר אצל טכנאי אם דרגת החום היותר גבוהה היא באפיה או בגריל). במידה ויש לתנור יחידה נשלפת עדיף להשתמש בה ואז אין צורך בחימום פנים התנור ודי בנקיון בחומרי ניקוי כנ"ל.

י"ב, תבניות וכלי אפיה או צליה - כלל, אין להשתמש בכלי אפיה וצליה של חמץ בפסח, במקרים של קושי גדול במיוחד, כאשר אי אפשר להשיג כלים כאלו מיוחדים לפסח ניתן

לגמרי לפני ליל ארבעה עשר, נהגו להצניע בבית עשרה פתיתי חמץ ולערוך את הבדיקה כדין בברכה].

כ"ב, קיטניות - גם הנוהגים איסור באכילת קטניות בפסח, יכולים להמשיך לאוכלם אפילו לאחר שנוקה הבית מחמץ, ומכל מקום אין לבשלם בכלי פסח, וכל שכן שלא לאוכלם בפסח עצמו.

כ"ג, אוכל שנפל לרצפה - אוכל כשר לפסח שנפל על הכסאות או על הרצפה יש לרחצו אך ורק מטעמי נקיות, אבל האוכל עצמו אינו נעשה בחשש חמץ, אע"פ שהוא חם.

כ"ד, הערה חשובה - כדאי מאד לסיים מוקדם ככל האפשר את ההכנות האחרונות של הרגע האחרון כמו עריכת שלחן הסדר, הצעת המיטות להסיבה, וכדומה בכדי שישאר זמן למנוחה בערב הפסח, רצוי להתחיל את עריכת הסדר מוקדם ככל האפשר בכדי להיות בטוחים שהילדים לא ירדמו באמצע הסדר. (מחבר סימן תע"ב סעיף א').

י"ט, סידורים ברכונים ספרי קודש ספרי קריאה וכדומה - אם קיימת אפשרות שאינם נקיים מחשש חמץ, יש להניחם יחד עם שאר כלי החמץ ולמכור את החמץ שבהם במכירת חמץ או לנקותם ולבודקם היטב (דף אחר דף).

כ', צעצועים - אם יש בהם חמץ הראוי לאכילה, צריך לנקותם ולהוציא מהם את החמץ, במידה ולא ניתן לנקותם היטב יש לפסול את החמץ שבהם מלהיות ראוי לאכילה (ראה הערות כלליות הערה ד'), אין צורך בקרצוף הצעצועים לפסח.

כ"א, בדיקת החדרים - אם הבית גדול וקשה לבדוק את כל החדרים בליל בדיקת חמץ, מותר לחלק את המלאכה ולעשותה בלילות אחרים (כמונן 'בלי ברכה'!! אסור לברך קודם ליל י"ד בניסן) וינהג אז בנקיון הבית והכנתו לבדיקה ככל דיני בדיקת חמץ, אין להשאיר חמץ בחדר שנוקה ונבדק כהלכה, ומכל מקום יראה להניח לכל הפחות מקום אחד שמכניסים בו חמץ וחייב בבדיקה על מנת שבלייל בדיקת חמץ יוכל לקיים את המצוה כדינה בברכה, [אע"פ שבדרך כלל הבית כולו נקי

